

Opbrengstanalyse VASSt-programma

Onder de geraadpleegde niet-deelnemende branches is getoetst waarom zij niet hebben geparticipeerd. Een deel van hen zag zichzelf op het punt van stoffenrisico's niet als hoogprioritair (in tegenstelling tot de beoordeling door TNO in de prioriteringsstudie). Deze branches zagen voor zichzelf dan ook geen rol weggelegd. Branches die wel een sectoraal stoffenbeleid hadden opgepakt, hadden dit vanuit andere initiatieven gedaan (zoals een arbo-convenant). Bij vier van de geraadpleegde niet-deelnemers mag op termijn uitstralingseffect worden verwacht, in die zin dat zij alsnog VASSt-instrumenten (en dan met name de Stoffenmanager) zullen gaan implementeren binnen hun branchebeleid. De positieve ervaringen binnen VASSt en het beschikbaar komen van een 'open source' voorziening hebben deze interesse aangewakkerd.

Aan de twee pilots op industrieterreinen in Coevorden en Oss is deelgenomen door tachtig bedrijven. In deze pilots hebben arbo-coördinatoren en preventiemedewerkers van deze bedrijven via workshops informatie en kennis aangereikt gekregen en onderling uitgewisseld. Een effectmeting heeft uitgewezen dat de deelnemers de aangereikte informatie en kennis (over onder meer stoffen) niet alleen hebben 'geconsumeerd', maar dit ook hebben vertaald naar concrete maatregelen op bedrijfsniveau. Hierdoor hebben de VASSt-pilots een positieve invloed gehad op de veiligheid en de arbeidsomstandigheden en is meer bewustwording ontstaan over de risico's op het bedrijventerrein. Ook is het lokale netwerk versterkt en is tussen de deelnemers meer interactie gekomen over arbo en veiligheid.

Borging

Zonder uitzondering hechten de geraadpleegde deelnemende branches belang aan voortzetting van de aandacht voor het werken met gevaarlijke stoffen en de verdere implementatie van de gerealiseerde VASSt-instrumenten. Vooral ook omdat de uitrol van de instrumenten veelal nog moet plaatsvinden. Toch biedt dit nog geen garantie dat de branches ook naar de toekomst toe in dezelfde mate concrete activiteiten blijven ondernemen.

Garantie voor voortzetting vraagt om concrete afspraken binnen branches over bijvoorbeeld de in stand te houden instrumenten, het verdelen van de taken en/of het regelen van de benodigde financiën.

Het merendeel van de branches heeft inmiddels dergelijke borgingsafspraken gemaakt. Het gaat daarbij veelal om infra-structurele vormen (vrijmaken menskracht, financiële middelen, aanwijzen verantwoordelijke instituties) of instrumentele vormen van borging (in stand houden en actualiseren van instrumenten, communicatieactiviteiten en bijeenkomsten). Bij een klein aantal branches moeten hierover nog (definitieve) besluiten worden genomen.

Over de mate waarin de borging in de branches succesvol en adequaat zal zijn en over hoe lang de activiteiten zullen worden voortgezet, zijn op dit moment geen uitspraken te doen. Enige zorg is hierbij wel op zijn plaats. Een indicatie hiervoor is dat maar weinig branches gekozen hebben voor normerende vormen van borging (zoals vertaling naar vakopleidingen of opname in de arbocatalogus), die minder vrijblijvend zijn dan de voornoemde borgingsvormen.

Met het VASSt-programma is voor de eerste keer in ons land op een grootschalige wijze en via verschillende ‘sporen’ gewerkt aan maatregelen om het werken met gevaarlijke stoffen veiliger te maken. De opzet van het programma stond van te voren niet vast, maar heeft zich gaandeweg geëvolueerd. Continu is gezocht naar mogelijkheden om de reikwijdte van het programma te vergroten en de potentiële resultaten te verhogen. Zo zijn nieuwe instrumenten ingezet en zijn voortdurend aanpassingen in bestaande instrumenten doorgevoerd. Ook werden andere dan de ‘voorgeselecteerde’ hoogprioritaire branches toegelaten en zijn twee pilots op bedrijventerreinen uitgevoerd. Voor het VASSt-programma was in eerste instantie tien miljoen euro beschikbaar. Door de veel grotere belangstelling vanuit branches is dit gaandeweg opgehoogd naar twaalf miljoen euro. Het programma heeft gelopen van eind 2003 tot medio 2007.

Realisatie en bereik

De kern van het VASSt-programma bestond uit het ontwikkelen en uitvoeren van zogenaamde VASSt-actieplannen door branches en ketens. Deze werden in eerste instantie geworven onder de branches die in een prioriteringsstudie van TNO Arbeid als ‘hoogprioritair’ werden aangemerkt. Medewerkers van het Ministerie van SZW en externe deskundigen hebben deze branches op een proactieve wijze benaderd en geïnformeerd over de mogelijkheden van het programma. Het tempo waarin branches geworven werden, liet aanvankelijk te wensen over. Vandaar dat het programma ook werd opgesteld voor andere branches.

Uiteindelijk is het gelukt om een belangrijk deel van de prioritaire branches over de streep te trekken. Het resultaat is dat uiteindelijk 24 VASSt-actieplannen – en later nog twee actieplannen voor bedrijventerreinen – zijn ontwikkeld en in uitvoering genomen. Hierbij was sprake van een grote variatie wat betreft de aard van de branches, de stoffenproblematiek en de fase van het sectorale stoffenbeleid. Het potentiële bereik dat via deze VASSt-actieplannen gerealiseerd zou kunnen worden, wordt geschat op 184.000 arbeidsorganisaties die in totaal ongeveer twee miljoen werknemers tellen.

SZW heeft de branches de vrijheid gegeven om tot een eigen en voor de branche passende aanpak te komen. Het resultaat hiervan was dat de VASSt-actieplannen verschillend van inhoud en omvang zijn geworden. Sommige actieplannen waren heel breed van opzet en zetten in op diverse activiteiten. In andere actieplannen zijn de

activiteiten beperkt gebleven tot het ontwikkelen van één of enkele instrumenten. Vanuit het ministerie zijn instrumenten aangereikt die de branches konden implementeren binnen hun sector. Negen branches hebben uiteindelijk de generieke Stoffenmanager omgebouwd tot een branchespecifiek instrument. Veertien branches hebben PIMEX gebruikt. Dit heeft binnen de VASSt-actieplannen geresulteerd in 38 PIMEX-filmpjes.

De gebruikers zijn over het algemeen goed te spreken over de meerwaarde van deze instrumenten voor hun project. Met name in de beginfase hebben enkele branches eigen stoffendatabases/ kennissystemen ontwikkeld als alternatief van de Stoffenmanager. In hun geval sloten de eerste versies van het instrument onvoldoende aan op de behoeften en wensen van de branches. De doorontwikkeling van de Stoffenmanager heeft ook als gevolg gehad dat de ‘vroegge deelnemers’ te maken kregen met de wet van de remmende voorsprong: zij waren inmiddels al met een eigen traject begonnen. De toepassingsmogelijkheden van de Stoffenmanager zijn gaandeweg verruimd door het als open source voorziening aan te bieden en de generieke versie te valideren. Het valideren van de branchespecifieke Stoffenmanagers moet nog plaatsvinden.

Mede om de kwaliteit van de actieplannen te kunnen bewaken is niet alleen voor de uitvoeringsfase van de VASSt-actieplannen, maar ook voor de ontwikkelingsfase subsidie beschikbaar gesteld. De subsidies hebben voor de branches over het algemeen een grote meerwaarde gehad. Door de gesubsidieerde ontwikkelingsfase is de drempel tot het opstellen van een actieplan verlaagd en zijn branches makkelijker ingestapt. Zonder de subsidie in de uitvoeringsfase zouden projecten op het gebied van stoffen veelal niet, minder snel en/of minder uitgebreid zijn opgepakt dan nu binnen VASSt is gebeurd.

In de ontwikkelingsfase is vanuit het ministerie begeleiding georganiseerd door koppels van een SZW-medewerker en een externe adviseur aan de branches toe te wijzen. Deze begeleiding is door een groot aantal branches gewaardeerd. Enkele branches waren kritisch over de ervaren ‘dwang’ om de Stoffenmanager te moeten opnemen in hun plan en over onduidelijkheid bij criteria en procedures. In de uitvoeringsfase is de begeleiding veel minder intensief geweest. Dit heeft niet tot noemenswaardige problemen geleid. Wel werden door verschillende branches kritische kanttekeningen geplaatst bij het uitstel dat enkele branches hadden gekregen in de eindfase. Bijna de helft van de branches heeft de uitvoeringstermijn als (te) kort ervaren.

Een ander spoor had betrekking op het ontwikkelen van generieke, digitale hulpmiddelen om individuele bedrijven te ondersteunen bij het formuleren van een goed stoffenbeleid. In dit generieke spoor heeft vooral de algemene versie van de Stoffenmanager een belangrijke rol gekregen. Dat de belangstelling voor dit instrument op gang is gekomen blijkt uit het aantal bezoekers van de website van dit instrument (43.282), het aantal registraties van nieuwe gebruikers (6.803) en het aantal keer dat de broncodering voor de open source versie is gedownload (150). Deze cijfers hebben betrekking op de stand van zaken eind oktober 2007.

Resultaten en effecten

Ondanks de korte uitvoeringsperiode zijn de branches in staat gebleken om hun VASSt-actieplannen grotendeels uitgevoerd te krijgen. Vrijwel alle instrumenten en maatregelen uit de actieplannen zijn daadwerkelijk gerealiseerd. In alle branches zijn instrumenten tot stand gebracht die gericht zijn op de beheersing van de stoffenproblematiek, zoals een branchespecifieke Stoffenmanager, een alternatieve vorm van een stoffen- of productendatabase, handboeken en PIMEX. Ook de versterking van de branches in de productketens is door de branches actief opgepakt, vooral door de inzet van communicatiemiddelen en ondersteuning van bedrijven en werknemers via websites, bedrijfsbezoeken en bijeenkomsten. Op het gebied van kennisinfrastructuur zijn relatief weinig activiteiten ontplooid.

Door de grote druk om de instrumenten binnen de programma-periode ontwikkeld te krijgen, is de implementatie pas recent op gang gekomen. De uitrol richting de achterban zal dan ook voor een belangrijk deel in de komende periode (na afronding van het programma) moeten plaatsvinden. Als gevolg hiervan is het actieve bereik – dat wil zeggen de mate waarin door de achterban actief gebruik wordt gemaakt van instrumenten/maatregelen – in veel gevallen nog beperkt. Door het breed verspreiden van nieuwsbrieven, vakbladen, folders en brochures is in de meeste branches (in potentie) al wel een deel van de totale doelgroep van informatie en kennis voorzien (passief bereik).

Driekwart van de deelnemende branches is tevreden over de resultaten die zij met VASSt hebben geboekt. Er zijn volgens hen mooie en bruikbare instrumenten ontwikkeld en de samenwerking tussen betrokken partijen is prettig verlopen. Wel beseffen ze dat in de komende tijd het ‘oogsten’ nog moet plaatsvinden. De betekenis van het VASSt-programma wordt door de branches gemiddeld als groot beoordeeld (gemiddeld rapportcijfer bijna acht). VASSt heeft vooral bijgedragen aan een bundeling van bestaande

(en soms nieuwe) stoffenkennis en een betere ontsluiting van deze kennis voor individuele bedrijven. Ook is er meer kennis beschikbaar gekomen over de manier waarop op een veilige manier met gevaarlijke stoffen kan worden gewerkt.

Op het gebied van bewustwording heeft VASSt volgens een ruime meerderheid van de branches naar eigen zeggen de nodige vooruitgang geboekt en het onderwerp stoffen hoger op de agenda gebracht. Wel geldt voor een deel van de branches dat deze effecten zich (uitsluitend) voordoen in de directe kring van partijen die bij VASSt waren betrokken en nog niet zozeer bij de grote groep van individuele werkgevers en werknemers. Een ander doel van VASSt – namelijk een betere samenwerking en communicatie in de keten op het gebied van stoffen – is minder van de grond gekomen. Slechts enkele branches hebben op dit punt resultaat geboekt, maar dan vaak nog met één of enkele (en niet alle) partijen in de keten. Er zijn wel meer branches geweest die pogingen tot een betere ketensamenwerking hebben ondernomen, maar ervoeren dat vooral leveranciers moeilijk tot samenwerking te bewegen zijn. Het voorbereiden van (bedrijven binnen) de branche op REACH is in de VASSt-projecten over het algemeen geen prominent doel geweest. Het merendeel van de branches heeft wel het idee dat met VASSt een eerste stap in de goede richting is gezet, maar er bestaat nog veel onduidelijkheid bijvoorbeeld over hetgeen van de verschillende partijen wordt verwacht.

